

Kristus zjavuje milosrdenstvo Otca: Milosrdenstvo vo Svätom písme

V tomto redakčnom článku zo série o milosrdenstve nahliadneme do Svätého písma – Božieho slova, v ktorom sa zjavuje Pánovo milosrdenstvo.

23.03.2023

V rozhovoroch Boha s Mojžišom zachytených v knihe Exodus je jedna tajomstvom opradená scéna, kde Mojžiš prosí Pána, aby mu ukázal

svoju tvár. „Ty ma uvidíš odzadu,“ odpovie mu Pán, „ale moju tvár nescie nik vidieť“ (Ex 33, 23). Keď sa naplnil čas, Filip pri jednom z oných dôverných rozhovorov, ktoré apoštoli viedli s Majstrom, prosí Ježiša o to isté: „Pane, ukáž nám Otca“ (Jn 14, 8). Odpoveď vteleného Boha je nasledovná: „Kto vidí mňa, vidí Otca“ (Jn 14, 9).

Ježiš Kristus zjavuje Otca. Keď rozjímame nad evanjeliom, môžeme objaviť Božie črty (obzvlášť jeho milosrdenstvo) v prostote Ježišových slov a života. Vo vtelenom slove žiari milosrdenstvo, ktoré Boh v priebehu dejín vyvoleného národa postupne prejavoval. V ňom, ktorý je „tvárou Otcovho milosrdenstva“^[1], sa v plnej miere uskutočňuje nežná modlitba, ktorú Pán naučil Mojžiša, aby ňou kňazi žehnali Izraelitom: „Nech ťa žehná Pán a nech ťa chráni! Nech ti Pán ukáže jasnú tvár a nech ti je milostivý! Nech Pán obráti svoju tvár

k tebe a daruje ti pokoj!“ (Nm 6, 24-26). V Ježišovi nad nami Boh rozjasňuje svoju tvár a dáva nám pokoj, ktorý svet nemôže dať.^[2]

Boh, ktorý hľadá a počúva

Božie milosrdenstvo je naznačené už na prvých stránkach knihy Genezis. Adam a Eva sa po tom, čo zhrešili, schovávajú za stromy v záhrade, lebo cítia, že sú nahí, a preto sa už neodvažujú pohliadnuť Bohu do očí. Pán však ide ihneď za nimi. Ak hriechom začína vyhnanstvo, potom je tu aj prísľub návratu, možnosť vrátiť sa k nemu. Boh sa ihneď pýta Adama: „Kde si?“ a hľadá ho.^[3] Už vtedy im zjaví budúce víťazstvo nad potomstvom hada a dokonca im urobí kožený odev na znamenie toho, že i keď zhrešili, jeho láska k nim nevyhasla.^[4] Zatvára za nimi bránu neba^[5], no na obzore pred nimi otvára bránu milosrdenstva. „Boh totiž všetkých uzavrel do nevery, aby

sa nad všetkými zmiľoval“ (Rim 11, 32).

V knihe Exodus Boh koná rúzne, aby oslobodil utláčaných Izraelitov. Jeho slová, prednesené Mojžišovi z horiaceho kra, sa podobne ako slová z knihy Genezis nesú budúcimi storočiami: „Videl som utrpenie svojho ľudu v Egypte a počul som jeho volanie pre pracovných dozorcov. Viem o jeho utrpení. Preto som zostúpil, aby som ho vyslobodil z moci Egypťanov“ (Ex 3, 7-8). Aký nádherný je to príklad pre nás, ktorí bývame hluchí a váhaví k potrebám druhých. Boh je dobrý Otec, ktorý vidí utrpenie svojich detí a prináša im slobodu. Keď Mojžiš prešiel Červeným morom, Pán sa mu ukázal na hore Sinaj ako „milostivý a láskavý Boh, zhovievavý, veľmi milosrdný a verný“(Ex 34, 6).^[6]—

Láska z najvnútornejších útroľ

86. žalm tieto slová z knihy Exodus takmer doslovne opakuje: „*Deus miserator* (raham) *et misericors* (hanun), *patiens et multae misericordiae* (hesed) *et veritatis* (emet)“ – „Boh milosrdný a láskavý, zhovievavý, veľmi milostivý a verný“ (Ž 86, 15). Pri preklade Biblie do latinčiny zvolil sv. Hieronym pre preklad hebrejských pojmov *raham*, *hanun* a *hesed* tri takmer synonymné výrazy odvodené od slova *milosrdenstvo*. Medzi týmito hebrejskými pojmami je skutočne vnútorná spojitosť, každý z nich má však svoj vlastný významový odtieň, ktorý by sme mali podrobnejšie preskúmať, ak chceme Božie milosrdenstvo, ktoré sa nedá vyjadriť len jedným slovom, lepšie pochopiť.

Prídavné meno *raham* (*miserator*) je odvodené od slova *reham*, ktoré znamená „lono, útroby, materské lono“ a v Biblii sa používa, keď sa hovorí o narodení dieťaťa.^[7]

Rahum opisuje lásku matky k dieťaťu, ktoré je doslova telom z jej tela: „Či zabudne žena na svoje nemluvňa a nemá zľutovania nad plodom svojho lona? I keby ona zabudla, ja nezabudnem na teba“ (Iz 49, 15). Boh „sa roznežňuje kvôli nám, tak ako matka, keď berie do rúk svoje dieťa, túžiac jedine milovať, chrániť, pomáhať, pripravená darovať všetko, aj seba samú. Toto je obraz, ktorý evokuje tento výraz. Ide teda o lásku, ktorá sa dá definovať, v pozitívnom zmysle, ako láska hlbinná, z najvnútornejších útrob“. ^[8]

Láska, ktorá trpezlivo znáša, keď na ňu jej deti zabúdajú, pohrdajú ňou a zanedbávajú ju: „Ľud môj, čo som ti urobil? A čím som ti bol na ťarchu? Odpovedz mi!“ (Mich 6, 3); láska, ktorá je ochotná neustále svojim deťom túto ich ľahostajnosť odpúšťať a prepačovať im, pretože „jeho hnev netrvá večne, lebo má záľubu v zľutovaní“ (Mich 7, 18); láska, ktorá

sa zľutuje nad žalostným stavom, v ktorom sa jej deti nachádzajú: „Lebo ti zaelím jazvu a rany ti vyliečim“ (Jer 30, 17); láska, ktorá sa snaží pritiahnuť svoje deti späť k sebe, keď sa od nej vzdialia, ktorá je ochotná chrániť ich, keď sú utláčané a prenasledované: „Ty sa však neboj, sluha môj, Jakub, nestrachuj sa, Izrael, lebo, hľa, ja ťa zachránim z diaľky a tvoje potomstvo z krajiny zajatia; i vráti sa Jakub a odpočinie si, v bezpečí bude, nezastraší ho nik“ (Jer 46, 27); láska, ktorá svoje deti víta a s pohnutím objíma, ktorá je vnímavá aj k tým najmenším prejavom ich lásky: „Podťe, kupujte bez peňazí, bezplatne víno a mlieko“ (Iz 55, 1). Je to láska, ktorá nás učí starať sa o druhých, trpieť spolu s nimi, keď prežívajú trápenie, radovať sa s nimi, keď prežívajú radosť, byť skutočne nablízku ľuďom okolo nás, modliť sa za nich, zaujímať sa o nich, navštevovať chorých... skrátka venovať druhým svoj čas.

Ďalej je Boh označovaný slovom *hanun* (*misericors*). Toto adjektívum, ktoré možno preložiť ako „milostivý, súcitný“, pochádza od slova *hen*, ktoré znamená „milosť, láskavosť“, teda niečo, čo je udelené z čistej blahovôle presahujúcej striktnú spravodlivosť. Opisuje správanie Boha vyjadrené v jednom z nariadení starozákonnej zmluvy: „Ak vezmeš do zálohy plášť svojho blížneho, vrátiš mu ho do západu slnka! Veď je to jeho jediný odev, jeho jediná prikrývka na jeho telo. V čom by spal? Ak bude ku mne volať, vypočujem ho, lebo som milosrdný (*hanun*)“ (Ex 22, 26-27). Je to nariadenie inšpirované súcitom s chudákom, ktorý nemôže zaplatiť, čo je dlžný. Boh nedokáže zniesť pohľad na jeho utrpenie a vo svojom súcite, ktorý vie zobudiť v tých, ktorí sú jeho, dáva priestor pravej spravodlivosti: „Lebo milosrdenstvo chcem, a nie obetu a poznanie Boha viac ako celopaly“ (Oz 6, 6). Kto

naozaj Boha pozná, ten si všíma utrpenie svojho brata. Koľko možností k službe blížnym objavíme, keď si od Pána vyprosíme jeho súcitný pohľad! Práve Jubilejný rok je dobrou príležitosťou na to, aby sme sa spolu s ostatnými venovali skutkom telesného milosrdenstva.

Verný Boh, ktorý vie čakať

Žalm 86 tiež hovorí, že Boh je veľmi milosrdný, *multae misericordiae* (*hesed*). Tu je použité dôverné označenie, ktoré možno preložiť ako „zlutovanie, dobrotivosť“ a ktoré vyjadruje láskavosť predovšetkým charakteristickú pre vzťah medzi rodičmi a deťmi alebo medzi manželmi. Staručký Jakub si pred smrťou zavolá k sebe svojho syna Jozefa a prosí ho: „Preukáž mi lásku a vernosť: Nepochovaj ma v Egypte!“ (Gn 47, 29) Prosí ho, aby sa zachoval ako dobrý syn a splnil otcovi poslednú vôľu. Povedať, že Boh

prekypuje dobrotivosťou (*hesed*), je to to isté, ako povedať, že sa na nás pozerá ako na svoje deti: dary a povolania, ktoré udeľuje, sú neodvolateľné.^[9] „O tomto milosrdnom Bohu je povedané aj to, že je ‚zhovievavý‘, doslovne ‚dlhého dychu‘, čiže veľkého dychu veľkodušnosti a schopnosti znášať. Boh vie čakať, jeho časy nie sú netrpezlivými časmi ľudí; on je ako múdry roľník, ktorý vie čakať, necháva dobrému semenu čas na rast, aj napriek kúkoľu (porov. Mt 13, 24-30).^[10]_____

A nakoniec je o Bohu povedané, že jeho milosrdenstvu predchádza hojnosť pravdy: *et veritatis (emet)*. Milosrdenstvo nie je žiadna komédia, ktorá zastiera urážky a rany, ako keby neexistovali. Rany sa obväzujú až potom, ako sú „ošetrené a preliečené“^[11]_____, lebo inak by sa mohli zapáliť. Pán je lekár „a vylieči naše sebecko, ak dovoľíme, aby jeho

milosť prenikla až do hĺbky našej duše“^[12]. Dovoľiť mu, aby nás liečil, znamená priznať si, že sme hriešnici, ukázať mu naše rany a byť ochotní použiť vhodné prostriedky k ich vyliečeniu. „Ukáž svoju ranu! Aby ťa mohli vyliečiť do hĺbky, aby ti odstránili všetky zárodky infekcie, hoci by ťa to malo bolieť ako chirurgický zákrok.“^[13] Pán sľubuje, že „ak budú vaše hriechy sťa šarlát, budú obielené ako sneh“ (Iz 1, 18).

Vyrovnaný a pokojný vzťah k Bohu možno vybudovať jedine na pravde. Pravé šťastie – píše sv. Augustín vo svojom zamyslení nad životom tu na zemi a životom, ktorý nás čaká v nebi – je radosť z pravdy, *gaudium de veritate*.^[14] Žiť v pravde znamená omnoho viac, ako len niečo „vedieť“. Hebrejský výraz *emet* má dva významy: „pravda“ a „vernosť“. Úprimný človek je verný a ten, kto chce byť verný, miluje pravdu. „Vernosť bez hraníc – to je posledné

slovo Božieho zjavenia Mojžišovi. Vernosť Boha nikdy nezlyhá, lebo Pán je ochrancom, ktorý ako hovorí žalm nedrieme, ale neustále nad nami bdie, aby nás viedol k životu: *„Nedovolí, aby sa ti noha zachvela“* – hovorí žalm – *„nezdriemne ten, čo ťa stráži. Nedrieme veru, ani nespí ten, čo stráži Izraela. [...] Pán ťa bude chrániť od všetkého zlého; Pán ti bude chrániť život. Pán bude chrániť tvoj odchod i príchod odteraz až naveky“* (Ž 121, 3-4.7-8).“^[15]

Božie milosrdenstvo je teda v Starom zákone materským a nežným objatím, ktoré Pán ponúka všetkým núdzným, všetkým tým, ktorí si svoju situáciu (svoju slabosť, chyby, hriechy a neveru) úprimne priznajú. Nielenže z nich Boh ich ťažké bremeno sníme, ale tiež ich vylieči a vráti im synovskú dôstojnosť.

Tvár Otcovho milosrdenstva

„Čo bolo od počiatku, čo sme počuli, čo sme na vlastné oči videli, na čo sme hľadeli a čoho sa naše ruky dotýkali, to zvestujeme: Slovo života“ (1 Jn 1, 1). Živé slová apoštola, ktorého Ježiš miloval, v nás roznecujú rovnaký zápal, s akým boli napísané. Ján v Ježišovi videl Božiu lásku a dotýkal sa jej, a to môžeme urobiť aj my ako kresťania, „aby naša radosť bola úplná“ (1 Jn 1, 4). Ježiš Kristus „je Božie milosrdenstvo v ľudskej osobe. Nájst' Krista znamená nájsť Božie milosrdenstvo“.^[16] Sv. Josemaría nás preto povzbudzoval k tomu, aby sme si neprestali vychutnávať „tie dojemné scény, v ktorých náš Majster koná ako Boh a ako človek, alebo keď božskými i ľudskými slovami káže o odpustení a o jeho nekonečnej láske k svojim deťom.“^[17]

Kristus je dobrý Samaritán^[18], ktorý neprejde bez povšimnutia okolo tých, ktorí sú v akejkolvek duchovnej či

hmotnej núdzi. Je ich nešťastím pohnutý a poskytuje im útechu. „Boh sa zaplieta, vniká do našich úbohostí, približuje sa k našim ranám a hojí ich vlastnými rukami a aby mal ruky, stal sa človekom. Ježiš sa o to osobne pričiňuje. Človek sa dopustil hriechu, človek ho prichádza zahojiť.“^[19] —

Pánov život prekypuje milosrdnými gestami: odpúšťa hriechy ochrnutému človeku, ktorého k nemu spustili cez strechu na lehátku^[20], vzkriesi jediného syna vdovy z Naimu a vráti jej ho^[21], zázračným spôsobom nasýti zástupy, ktoré chodia s ním, aby ich neopustili sily^[22]. „Vo všetkých týchto situáciách bol Ježiš pohnutý práve milosrdenstvom, s ktorým čítal v srdciach svojich poslucháčov a odpovedal na ich najopravdivejšie potreby.“^[23] —

Pánova bezvýhradná láska dosahuje svoje najvyššie vyjadrenie v utrpení. V ňom sa všetko stalo prejavom

odpustenia a trpezlivosti s našimi hriechmi. V jeho slovách nebola žiadna stopa po horkosti. Keď visel na kríži, bol dojatý úprimným vyznaním a prosbou jedného z lotrov: „My (...) dostávame, čo sme si skutkami zaslúžili. (...) Ježišu, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva“ (Lk 23, 41-42). Máme pred sebou dokonalú „momentku“ milosrdenstva. Ježiš prijíma prosbu muža, ktorý potrebuje lásku a pokorne sa priznáva ku zlu, ktoré vo svojom živote spáchal, odpúšťa mu a otvára mu bránu do neba. „Veru, hovorím ti: Dnes budeš so mnou v raji“ (Lk 23, 43). Pánove slová nám ukazujú, že na túto chvíľu už dlho čakal. Čaká na ňu aj u každého z nás. „Ježiš prijímal hriešnikov dobrotivo. Ak by sme uvažovali ľudsky, tak by bol hriešnik nepriateľom Boha. Boh však pristupoval k hriešnikom s dobrotou, mal ich rád a menil ich srdcia.“^[24]

Pod krížom stála Panna Mária. S dôverou v jej príhovor sa spolu so sv. Josemaríom obráťme k Bohu a modlime sa: „*Adeamus cum fiducia ad thronum gloriae ut misericordiam consequamur*“ – „Pristupujme teda s dôverou k trónu milosti, aby sme dosiahli milosrdenstvo.“^[25] —

Francisco Varo

.....

[1] František, Bula *Misericordiae vultus* (11. 4. 2015), 1.

[2] Porov. *Jn* 14, 27.

[3] František, Homília, 7. 4. 2013. Porov. *Gn* 3, 9.

[4] Porov. *Gn* 3, 14-21.

[5] Porov. *Gn* 3, 24.

[6] Podobný výraz sa objavuje aj na iných miestach Písma svätého, zvlášť v žalmoch 86(85), 15 a 103(102), 8.

[7] Napr. v Ex 13, 2: „Zasväť mi všetko prvorodené, čo u Izraelitov otvára materské lono, či už u ľudí alebo u dobytká! To bude moje.“

[8] František, Audiencia, 13. 1. 2016.

[9] Porov. *Rim* 11, 29.

[10] František, Audiencia, 13. 1. 2016.

[11] František, Príhovor, 18. 10. 2014.

[12] Sv. Josemaría, *Íst s Kristom*, 93.

[13] Sv. Josemaría, *Vyhňa*, 192.

[14] Sv. Agustín, *Vyznania*, X.23.33.

[15] František, Audiencia, 13. 1. 2016.

[16] Joseph Ratzinger, Homília, Sv. omša *pro eligendo pontifice*, 18. 4. 2005.

[17] *Boží priatel*, 216.

[18] Porov. *Lk* 10, 33-35.

[19] František, Homília v Sv. Marte, 22. 10. 2013.

[20] Porov. *Mk* 2, 3-12.

[21] Porov. *Lk* 7, 11-15.

[22] Porov. *Mt* 14, 13-21; 15, 32-39.

[23] František, *Misericordiae vultus*, 8.

[24] František, Audiencia, 20. 2. 2016.

[25] Porov. *Hebr* 4, 16.